

Bibó István ballagási beszéde

Elhangzott 2004 május 7-én

Kedves tizenkettedikesek, kedves szülők, kedves vendégek, tanárok, barátaink! És még egyszer: kedves végzős diákok!

Talán emlékeztek, hogy tavaly, amikor ti voltatok a ballagás házigazdái, az akkor végző tizenkettedikeseknek útravalóul a szülőföldre és a hazához való viszonyról próbáltam beszélni; arról a sokak szerint elavult, mások szerint gyakran kisajátított érzésről, amelyet - eléggé elkoztatott szóval - hazaszeretetnek szoktunk nevezni. Vajon van-e értelme erre emlékeztetni ma, amikor a vízcsapból is Európa folyik; és lesz-e ennek az érzésnek értelme és tartalma akkor, amikor már úgy utazunk Európa bármely országába, mint régebben Baranyába vagy Debrecenbe; amikor úgy szállunk fel a vonatra vagy repülőre, mint azelőtt a villamosra? Mit szeressek Magyarországon, ha bármikor bárhol élhetek és dolgozhatok, és - legalábbis egyelőre - szinte akárhol az Unióban többen is kereshetek, mint Magyarországon? Lehet-e, illetve kell-e és érdemes-e európai polgárként a hazát szeretni?

Szerintem a helyes válasz így hangzik: azt, hogy érdemes-e, kiki döntse el saját maga – mert ez az elsődleges. És ha ez eldőlt, akkor válaszoljunk arra: lehet-e, kell-e. Akiben ugyanis megvan a haza szeretete, annak nyugodtan lehet; akiben nincs, annak nem is kell (de ezzel ő lesz szegényebb, nem Magyarország.). És most beszéljünk azokról, illetve azokhoz, akiben tényleg megvan, akiknek tényleg fontos a hazájuk szeretete - de mégis aggódva teszik fel kérdésüket. (Igazából róluk, az ő kérdésükről beszéltünk eddig is).

Észre kellene vennünk először is, hogy sem az Európához való csatlakozás iránti kritikátlan lelkesedésnek (mintha ezzel a problémáink minden további nélkül megoldódnának), sem a bizonytalanságtól való félelemnek (mintha egy önmagába zárkozó országban könnyebben lehetne megoldani az emberek problémáit), sem az örökös sértettségnek (nehogy má' azt mondják nekünk, hogy eddig nem voltunk európaiak) nincs semmi értelme. Ugyanis mindegyik

magatartás csak a feladatai elől kitérő, a valóságos helyzettel számot nem vető, a kihívásokkal szemben megállni nem tudó vagy nem akaró, belsőleg bizonytalan ember terméketlen reakciója; mégpedig egy olyan helyzetre, amellyel mint elkerülhetetlennel igenis szembe kellene nézni, a benne rejlő kihívásokat vállalni, és a belőle adódó feladatokat megoldani.

Másodszor észre kellene venni, hogy ugyanúgy, ahogy saját életünkben közvetlen szülőföld-élményünk tudatosodott és kiterjedt Magyarországra, most nem történik egyéb, mint az, hogy hazaszeretetünk kitágul, "rátágul" Európára; tehát Európához a viszonyunk tulajdonképpen ugyanaz, mint a szülőföld szeretetéből kinövő, az ismeretek és tapasztalatok bővülésével kialakuló hazaszeretetünk. Semmi szokatlan, semmi ismeretlen, semmi rémületes nem történik ezáltal; s ahogy hazaszeretetünk nem akadályozza annak, hogy a budai hegyekhez vagy mint Petőfi az Alföldre jobban kötődjünk, mint más tájakhoz, ugyanúgy nem lehet európai mivoltunk akadályozza annak, hogy Magyarország legyen a hazánk.

Szerintem tehát a valóságos kérdés nem az, hogy lehet-e, hanem az, hogyan lehet a hazát szeretni; és mit lehet tenni, hogy Magyarország a hazánk maradjon Európában?

Szerencsére a látszólagos dilemmát – legalábbis számunkra – már megoldották 16. és 17. századi elődeink, Sylvester János, Apáczai, Misztótfalusi, és társaik. És ma is azt lehet tenni, amit ők tettek: igenis "rátágulni" Európára; ha gyalog, lóháton, akkor úgy, ha repülőgépen, interneten, akkor úgy; és mindazt, amit ott összegyűjtöttek tudásban, ismeretben, szellemi tőkében, hazahozni Magyarországra gyalog, lóháton, repülőn vagy interneten. Most is ez a feladat, és ti azért is tanultatok – ha tanultatok – és azért kell ezután is tanulnotok, hogy a mai körülmények közt is meglegyen a kapacitásotok erre a tágulásra.

(Zárójelben jegyzem meg: az élethosszig tartó tanulás fontosságát ők már akkor felismerték és gyakorolták, amikor az még sem divatos jelszó, sem előírt követelmény nem volt, csupán a józan ész parancsa; és mint ilyent ajánlom figyelmetekbe Nektek is.)

És végül: az összes feszültség és teher elhordozásához, ami ezzel a feladattal járt, az erőforrást is megtalálták, és vállalták is a maguk régies és szemérmes módján: ma így mondanánk: a hitből fakadó hazaszeretetet. Ez a hazaszeretet nem menekül el, amikor meg kell állnia ott, ahová az Úristen helyezte, és nem fél elmenni Európába, mert visszatérve gazdagítani akarja hazáját, ahová az Úristen helyezte, Európa javaival. Hadd idézzem erről először Kecskeméti Végh Mihály reformátor zsoltáríró, aki ezt írja 1550 körül, az 55. zsoltár magyarázatában:

"Hogyha énnékem szárnyam lett volna

Mint az galamb elröpültem volna;

Hogyha az Isten engedte volna,

Innét én régen elfutottam volna."

Misztótfalusi Kis Miklós pedig így ír: "igyekezzén igyekeztem azon, hogy megfelelhessenek feltöltött szándékomnak, mely ez volt: ... hogy könyvekkel bővítsem e hazát, melyből lőn az, hogy ... pénzem maradván, egyéb könyvek vásárlására fordítottam. ... Igaz az, hogy a jóban való szíves szándékot és könyörgést soha Isten gyümölcs nélkül nem hagyja! Ily nagy csorbaságot látván azért nemzetemben, hogy a scholákban sok nyomorgással szerzett tudománykám is teljességgel rajtam ne vesszen...oidahagyván én a zsíros koncot, jó reménség alatt hazajövék...meggondolván én azt is, mivégre fogtam Isten előtt mindezekhez - t.i. hogy nemzetemnek használhatnék - és talám avégre adott Isten azokban olyan előmenetelt..."

Nem elfutni - és visszatérni. Nem magamat, hanem az enyéimet, a rám bízottakat gazdagítani. Aki így vállalja a feladatát, annak nem kell félnie - és hazáját sem kell féltetnie - Európától.

Kérlek Benneteket, legyetek a nem menekülők, a messziről is visszatérők követői. És térjete vissza olykor az iskolába is, hogy halljunk rólatok, tudjuk követni a sorsotokat. Isten áldjon mindnyájatokat.

